

بررسی مقایسه ای مولفه های فرهنگ کار در کتاب های درسی دوره ابتدایی و روش تدریس مربیان

نویسندگان: دکتر ابراهیم صالحی عمران^{۱*}، حسین چهارباشلو^۲ و دکتر
سپهلا هاشمی^۳

۱. دانشیار گروه علوم تربیتی دانشگاه مازندران
۲. کارشناس ارشد برنامه ریزی آموزشی
۳. استادیار گروه علوم تربیتی دانشگاه مازندران

*E-mail:edpes60@hotmail.com

چکیده

پژوهش حاضر با هدف بررسی میزان توجه به مولفه های فرهنگ کار در کتاب های درسی دوره ابتدایی ایران و همچنین ارتباط روش های تدریس معلمان با پرورش مولفه های فرهنگ کار در دانش آموزان، انجام شده است. پژوهش به دو شیوه کمی (تحلیل محتوا) و کیفی (مصاحبه) انجام شده است. جامعه تحقیق شامل؛ کلیه کتاب های درسی دوره ابتدایی و ۲۵ نفر از معلمان این دوره می باشند که به صورت هدفمند انتخاب و داده ها با استفاده از تحلیل محتوی و مصاحبه نیمه ساختاری، جمع آوری شده است. در تحلیل داده های کتب درسی، از روش تحلیل محتوای آنتروپی شانون جهت به دست آوردن، ضریب اهمیت هر یک از مولفه های فرهنگ کار و مقایسه ضرایب آن ها استفاده شده همچنین برای تحلیل داده های مصاحبه از تجزیه و تحلیل استقرایی، استفاده شده است. نتایج تحلیل محتوای سی و یک جلد کتاب درسی، نشان داد؛ توجه متعادل و جامعی به همه عناصر و مولفه های فرهنگ کار نشده به طوری که در بین کتاب های درسی، کتاب فارسی (بخوانیم) با ۲۱۵ صفحه بیشترین فراوانی و کتاب قرآن با ۴۳ صفحه از کمترین فراوانی، برخوردار بوده است. از ۳۴۶۷ صفحه، ۶۶۷ صفحه از صفحات درسی دوره ابتدایی به مولفه های فرهنگ کار اشاره داشته همچنین روش های تدریس به کار گرفته در فرایند یاددهی - یادگیری به گونه ای نبوده که مولفه های فرهنگ کار را در دانش آموزان تقویت و پرورش دهد.

کلید واژه ها: فرهنگ کار، کتاب درسی، دوره ابتدایی، روش تدریس، سرمایه فرهنگی، تحلیل محتوا.

دانشور

رفتار

تربیت و اجتماع

• دریافت مقاله: ۸۸/۱۱/۵

• پذیرش مقاله: ۹۰/۳/۱۰

Scientific-Research Journal
Of Shahed University
Seventeenth Year
No.42
Aug-sep. 2010
Education & Society

دوماهنامه علمی-پژوهشی
دانشگاه شاهد
سال هفدهم - شماره ۴۲
شهریور ۱۳۸۹

مقدمه

انسانها در تمام اعصار برای رسیدن به سعادت و خوشبختی در زندگی همراه با آسایش و رفاه در تکاپو بوده اند و فرهنگ کار در این خصوص نقش به سزایی داشته است. در جوامعی که فرهنگ کار پدید آمد. گام های بلندی در راستای خود کفایی برداشته اند و در بخش هایی از محور های مورد نیاز به خود کفایی رسیده اند. فرهنگ کار به عنوان شیوه زندگی نقش بنیادی و زیر بنایی در ارتقای سطح پویایی جوامع دارد. در مقایسه با مفاهیمی همچون فرهنگ سازمانی و فرهنگ عمومی و نظایران، مفهوم فرهنگ کار کمتر تعریف شده است. فراهم آوردن امکان تصمیم گیری بر اساس عقل و درایت در تمام مراحل زندگی به ویژه از دوران کودکی از جمله بنیان های اصلی و تاثیر گذار در ایجاد و تقویت فرهنگ کار محسوب می شود. زمانی که فرهنگ کار نهادینه گردد کار به عنوان یک ارزش تلقی شده و همه افراد جامعه در سطوح مختلف، کار کردن را مسیر توسعه موزون جامعه دانسته و از طریق درست کار کردن به توسعه اقتصادی کمک می نماید.

فرهنگ و اخلاق کار به مجموعه باورها، ارزشها و اصولی که بر ذهنیت و اقدام افراد بر روی وظائف و عملکردشان در زمینه کاری تاثیر گذار می باشد. تعریف شده است [۱]. همچنین میلر و دیگران (Miller et al) معتقدند که اخلاق و فرهنگ کار به نگرش و باوری که افراد درباره کار دارند که این نگرشها و باورها توسط رفتار و عملکرد آنها در موقعیت کاری بازتاب پیدا می کند [۲]. فرهنگ کار مثبت (Positive work ethic) یک هنجار فرهنگی می باشد که از پاسخگو و مسئول بودن فرد در قبال کاری که انجام می دهد حمایت می کند و مبتنی بر باوری است که کار را یک ارزش درونی می داند [۳ و ۴]. بررسی و اظهار نظر کارشناسان نشان می دهد که فرهنگ کار در ایران نسبتا ضعیف است و برای توسعه اقتصادی و اجتماعی مناسب نمی باشد [۵]. بر همین اساس وضعیت فرهنگ کار بایستی از طریق دخالت در عوامل شناخته شده

فرهنگ کار متحول گردد و گرایش ها، بینش ها و دانش لازم نسبت به کار در افراد جامعه ایجاد شود. یکی از عوامل مهمی که در تقویت و ارتقای فرهنگ کار مثبت در جامعه نقش اساسی ایفاء می کند نظام آموزشی می باشد. آموزش و پرورش می تواند در ایجاد یک گرایش مثبت و یک بینش درست نسبت به کار و فرهنگ کار برای آینده جامعه نقش تعیین کننده داشته باشد. امروزه صاحبان صنایع و رهبران تجاری اصرار دارند که مدارس باید به دانش آموزان در شناخت اهمیت فرهنگ و اخلاق کار برای موفقیت فردی و شغلی در آینده کمک کند [۶]. فرید من (Friedman) معتقد است که آموزش اخلاق و فرهنگ کار دستیابی به اهداف عمومی آموزش و پرورش (آموزش شهروندی، داشتن زندگی مفید در جامعه و زندگی در اقتصاد رو به افزایش جهانی) را تسهیل می کند. همچنین آموزش فرهنگ کار به افراد نه تنها آنها را در مدیریت صحیح چالشهای زندگی و کار در یک جامعه جهانی متغیر توانمند می کند بلکه سبب تبدیل شدن آنها به رهبران مسئول و پاسخگو در خانواده، جامعه و موقعیت کاری می شود و باعث اشتغال و موفقیت شغلی فرد خواهد شد [۷]. به علاوه سازمانها علاقمند به جذب کارگرانی که معتقد به ارزشهای درونی کار (فرهنگ و اخلاق کار) هستند می باشند و کارفرمایان امروزی اغلب از کارگزارانشان می خواهند که دارای فرهنگ کار مثبت باشند [۲]. با توجه به این مهم، ارکان اصلی نظام آموزشی (محتوای کتب درسی و روش تدریس) می تواند نقش مهمی در ایجاد و تقویت فرهنگ کار ایفاء کند. محتوای کتب درسی از این جهت، که یکی از مهمترین محرکهای محیطی است که می تواند در میزان موفقیت یا عدم موفقیت باورها، نگرشها، معیارها و ارزشهای ذهنی افراد موثر باشد. این مهم در نظام آموزشی ما از اهمیت ویژه ای برخوردار است چرا که در کشور ما کتاب درسی وسیله اصلی تعلیم و تربیت را تشکیل می دهد و معلمان و دانش آموزان در فعالیتهای یاد دهی - یادگیری به این ماده آموزشی تکیه دارند [۸]. همچنین روش تدریس به این خاطر که، یکی از ارکان

پردازش و بارش مغزی) مناسب می باشد [۱۱]. لذا این پژوهش از یک سو به بررسی مولفه های فرهنگ کار در محتوای کتابهای درسی دوره ابتدایی می پردازد و از سوی دیگر به نحوه استفاده معلمان ابتدایی از روشهای تدریس در آموزش مولفه های فرهنگ کار به دانش آموزان نیز پرداخته است.

مباحث نظری تحقیق: تمام اعصار تاریخی که ما می شناسیم شیوه های تولید و کار ویژه خود را داشته اند و تولیدات متنوعی را عرضه کرده اند. در همه جوامع فعالیت تولیدی یا کار بیش از هر نوع فعالیت دیگری بخش عمده زندگی اکثر مردم را اشغال می کند. زندگی معیشتی آنان را می توان یک کنش منفرد و خودخواهانه و براساس نیازهای غریزی و ابتدایی توصیف کرد. اما با تکامل اجتماعی، انسان منفرد خودخواه و خودمحور تبدیل به انسان اجتماعی گردید که در آن فرد انسانی تعریف و توصیف خود را از جامعه اخذ می کند. از این نظر فرهنگ کار در نظامات اجتماعی غیرابتدایی و یا به عبارتی نظام اجتماعی متمدن در داخل نظام اجتماعی معنی پیدا می کند و تعریف می شود [۵].

بنابراین فرهنگ کار و تلقی از کار در دوره های تاریخی متأثر از وضعیت اجتماعی و نحوه تولید ویژه آن است. فرهنگ کار طی تکامل اجتماعی جوامع از تولید معیشتی خودمحرانه به سمت تولید اجتماعی (که در آن تولید وجه کاملاً اجتماعی دارد) تحول یافته است. فرهنگ کار که تلقی ویژه هر گروه صاحب فرهنگ از کار است به موقعیت و وضعیت تولیدی جامعه و نیز طبقات و گروههای آن جامعه بستگی دارد.

بنابراین تلقی از کار در یک دوره اجتماعی از دوره دیگر و نیز از یک گروه اجتماعی به گروه اجتماعی دیگر متفاوت خواهد بود. بررسی فرهنگ کار در ایران نیازمند یک تحلیل بسیار وسیع از تاریخ ایران است. این بررسی می بایست به شکل تحلیل محتوی متون ادبی، مذهبی و تاریخی صورت گیرد و از آن گرایشهای فطری و درونی ایرانیان نسبت به موضوع کار استخراج و کشف شود [۵]. در سالهای اخیر هم سعی شده راهکارهایی را برای

اصولی تعلیم و تربیت روش آموزش است و بسیاری از مشکلات یادگیری از روشهای نادرست است. بی سواد، عدم یادگیری، بی علافگی، و عدم شرکت فراگیران در جریان یادگیری در حد وسیع به خاطر روش غلطی است که معلمان دارند [۹]. البته باید به این نکته مهم هم توجه داشت که اگر به مولفه های فرهنگ کار در کتب درسی اشاره شود، این امر دال بر پرورش و تقویت مولفه های فرهنگ کار در دانش آموزان نمی شود زیرا این توجه تنها باعث ایجاد آگاهی و شناخت دانش آموز نسبت به فرهنگ کار مثبت می شود که لازمه کاراست اما برای تداوم شناخت و تغییر و تحول نگرش نسبت به کار و نهادینه شدن مولفه های فرهنگ کار در دانش آموزان مناسب نمی باشد؛ به خاطر اینکه تداوم شناخت و تغییر نگرش و تبدیل آن در قالب رفتار و عمل توسط دانش آموزان در باره فرهنگ کار مثبت زمانی اتفاق می افتد که یک ارتباط مستمر بین شناخت و عمل بر قرار شود که این امر استفاده از روشهای تدریس فعال و نوین را ضروری می سازد. همانطوری که مرسر (Mercer) معتقد است دانش آموزان و دانشجویان برای آن که خودشان به فهمی از دانش دست یابند، نیازمند آن است که با دانش جدیدی که فرا می گیرند درگیر شوند. این امر تنها از طریق شنیدن اطلاعات حاصل نمی شود بلکه باید با آن درگیر شوند و آن را در شرایط مختلف به کار گیرند [۱۰]. بر این اساس، روشهای تدریس نوینی وجود دارد که در صورت استفاده معلمان از این روشها در فرایند تدریس باعث تقویت برخی مولفه های فرهنگ کار در دانش آموزان می شود. برای مثال، تقویت مولفه های مسئولیت پذیری (روش حل مسئله)، مشارکت و همکاری گروهی (روش تفحص گروهی)، بدیعه پردازی، یاران در یادگیری، برای مولفه های نظم و انضباط و احترام به حقوق یکدیگر (روش کاوشگری با شیوه محاکم قضایی، ایفای نقش) و همچنین برای تقویت مولفه های وفاداری (روش ایفای نقش)، خلاقیت و نوآوری و توانایی حل مسئله (روش بدیعه

تقویت اخلاق و فرهنگ کار به عنوان پشتوانه اصلی توسعه پیدا شود. اما آن چیزی که کارشناسان و صاحب‌نظران در زمینه فرهنگ کار اتفاق نظر دارند این است که فرهنگ کار در جامعه برای رشد و توسعه اقتصادی کشور مناسب نیست و باید متحول گردد. دلایلی برای ضعف فرهنگ و اخلاق کار در شرایط فعلی ذکر شده که برخی از دلایل آن عبارتند از: ۱. توسعه برونزا ۲. اقتصاد مبتنی بر نفت [۵]. اقتصاددانی مانند هاگن معتقد است که شخصیت فرهنگی اصلی‌ترین عامل ایجاد کننده توسعه اقتصادی است و تحولات اقتصادی را معلول تحول فرهنگی و منبعث از آن می‌داند و بیان می‌کند که تحول اساسی و زیربنایی در فرهنگ و تکنیک جامعه به خودی خود باعث می‌شود که اقتصاد از حالت رکود فرهنگی خارج شده و به رشد توسعه برسد [۵]. بنابراین از آن جا که فرهنگ و اخلاق کار و وجدان کاری مهم‌ترین بخش از خصلت عام کار و بهره‌وری را شکل می‌دهد جز از طریق رشد خصلت فرهنگی عوامل کار به طور کلی امکان‌پذیر نیست.

بنابراین، مساله فرهنگ و اخلاق کار را نیز می‌توان از طریق عادت واره‌ها (habitus) که یکی از مفاهیم کلیدی نظریه سرمایه فرهنگی (Cultural capital theory) بوردیو می‌باشد هم تبیین نمود. طبق نظر بوردیو عادت واره ساختار ساختارمندی است که ساختارهایی را ساختار می‌دهد. بوردیو معتقد است هر انسانی دارای یک عادت واره می‌باشد ضمناً عادت واره در ارتباط با محیط‌های بیرون از فرد می‌باشد. به عبارت دیگر، عادت واره، مجموعه طرح‌واره‌هایی است که یک انسان در طول زندگی خود براساس برخورد و تماس با محیط‌های مختلف مانند: خانواده، رسانه‌ها، نهاد آموزش و پرورش و گروه همسالان کسب کرده و آنها را درونی کرده است [۱]. از منظر روان‌شناسی اجتماعی، طرح‌واره مجموعه هنجارها، قوانین و الگوهای است که در مواقع انجام یک عمل خاص که انجام می‌دهیم، از آن تبعیت می‌کنیم مجموعه

طرح‌واره‌های فردی یا طرح‌واره‌های جمعی، حافظه اجتماعی فردی یا حافظه اجتماعی جامعه است که مفهوم حافظه اجتماعی به مفهوم عادت واره بوردیو خیلی نزدیک می‌باشد که معرف فرهنگ نهادی شده و درونی شده فرد می‌باشد [۱۲]. یکی دیگر از مفاهیم کلیدی نظریه سرمایه فرهنگی بوردیو فضای عادت واره (Habitus champ) می‌باشد. هر فضای جغرافیایی به غیر از ظاهر فیزیکی خود، گواه و معرف ارزش‌ها، هنجارها و یا به عبارتی مجموعه فرهنگی است. به زبان دیگر هیچ مکان و محدوده جغرافیایی (کلاس درس، رستوران، مسجد و غیره) بدون فرهنگ نمی‌باشد یا به تعبیر بوردیو، هر فضایی دارای میدان فرهنگی است. فضای فرهنگی یا میدان فرهنگی موقعیتی است که در متن و درون آن ارزشها، آداب و قوانین خاص آن موقعیت حاکم است که در شکل ظاهری فضا که قابل رویت است، عینیت می‌یابد. این ارزشها و قوانین می‌توانند از نوع اقتصادی یا سیاسی یا فرهنگی یا دینی باشند که در هر حال دارای بار فرهنگی می‌باشند. میدانهای فرهنگی توسط خود افراد جامعه در طی زمان ساخته می‌شوند. در واقع ضمن اینکه هر یک از ما محصول فضای اطراف خود هستیم، هر یک به نوعی فضای اطراف خود را می‌سازیم. بنابراین عادت‌واره‌ها در ضمن معرفی شخصیت و یا هویت هر انسانی، معرف فضای فرهنگی و میدان‌هایی است که فرد در آنها زمانی را گذرانده و رشد کرده است [۱۳]. به طور کلی رفتارهای روزمره انسان‌ها از ذهن و تفکرشان یا به تعبیر بوردیو از عادت واره‌شان تاثیر می‌پذیرد. ثانیاً: عادت واره خود محصول محیط اجتماعی افراد یا میدان‌های فرهنگی‌شان می‌باشد. ثالثاً: مکان‌ها و فضاها نیز خود دارای عادت‌واره‌ها یا میدان فرهنگی است. در نتیجه یک چرخه دائمی، بین انسانها و فضای اطراف آنها برقرار است. بدین سان، در صورتی که عادت واره فضا خوب، مناسب باشد باعث به وجود آمدن عادت‌واره مناسب فردی می‌شود و در نهایت رفتار مناسب فردی تولید خواهد شد. با توجه به نظریات بوردیو می‌توان گفت که عادت‌واره‌ها فضاهای اجتماعی، شکل فضا را می‌سازند و

باعث تغییر فضای عادت‌واره یا میدان فرهنگی جامعه شود. علاوه بر این می‌توان به کمک نظریه سرمایه فرهنگی بوردیو بین استفاده معلمان از روشهای تدریس گوناگون و فعال (دانش‌آموز محور) و ایجاد نگرش مثبت به فرهنگ کار در دانش‌آموزان را مورد تبیین قرارداد. دانش‌آموزان با عادت‌واره‌های گوناگونی در کلاس درس حضور دارند برای اینکه معلم بتواند تغییری در رفتار، باورها، طرز تفکر دانش‌آموزان نسبت به مولفه‌های فرهنگ کار در دانش‌آموزان ایجاد کند ابتدا باید عادت‌واره‌های آن را تغییر دهد. این امر استفاده از روشهای تدریس فعال و گوناگون را ضروری می‌سازد. همانطوری که مرسر (Mercer) معتقد است دانش‌آموزان و دانشجویان برای آن که خودشان به فهمی از دانش دست یابند، نیازمند آن است که با دانش جدیدی که فرا می‌گیرند درگیر شوند. این امر تنها از طریق شنیدن اطلاعات حاصل نمی‌شود بلکه باید با آن درگیر شوند و آن را در شرایط مختلف به کار گیرند [۱۰].

به هر جهت موضوع فرهنگ کار در ادبیات نظری و پژوهشی کشورهای مختلف دارای ابعاد وسیع و متنوعی بوده است که در این پژوهش سعی گردید تا به تمامی این مولفه‌ها توجه شود. چرا که بررسی محتوای کتاب‌های درسی می‌بایست به کمک این مولفه‌ها انجام پذیرد. لذا در این تحقیق پس از مطالعه اساسی‌ترین مولفه‌های فرهنگ کار در دیدگاه‌های صاحب‌نظران داخلی و خارجی وهم‌چنین مطالعه متون نظری و پژوهش‌های انجام شده مولفه‌های فرهنگ کار در سیزده مولفه‌ی مولفه؛ سخت‌کوشی، همکاری گروهی، مشارکت و مشورت در انجام فعالیت‌ها، رعایت نظم و انضباط، مسئولیت‌پذیری، همدلی و احترام متقابل، تمایل به یادگیری، انعطاف‌پذیری، تعهد و وفاداری سازمانی، علاقه و دلبستگی به کار، خلاقیت در امور، داشتن دانش و تخصص در کار، رعایت اصول ایمنی و بهداشت حرفه‌ای به شرح جدول زیر شناسایی شد که محور اصلی بررسی محتوای کتاب‌های درسی دوره آموزش ابتدایی در تحقیق حاضر قرار گرفت:

تعیین می‌کنند. سپس شکل فضاها عادت‌واره انسانها را می‌سازند. و در نهایت، عادت‌واره انسانها اعمال و رفتارهای روزمره آنها را تعیین و هدایت می‌کنند. در نتیجه برای تغییرات در فرهنگ و اخلاق کار جامعه در راستای پیشرفت و توسعه جامعه راه بهتر، مطمئن‌تر، آسان‌تر این است که از عادت‌واره‌ها فضاها (میدان فرهنگی) شروع کنیم تا به مرور زمان عادت‌واره‌های افراد آن جامعه در راستای عادت‌واره فضاها، ساخته شود. بدین ترتیب ما شاهد نگاه مثبت به فرهنگ و اخلاق کار در اکثریت افراد جامعه خواهیم بود. بوردیو معتقد است که عادت‌واره‌های هر فرد درباره هر چیزی تحت تاثیر میدان فرهنگی یا فضای عادت‌واره می‌باشد که در آن قرار دارد به عنوان مثال اگر میدان یا فضای فرهنگی سازمان یا جامعه، که باور و ارزش مناسبی نسبت به کار نداشته باشد به تبع عادت‌واره‌های افراد آن سازمان و جامعه تحت تاثیر آن قرار می‌گیرد و در قالب رفتارهای مانند: کم‌کاری، بی‌مسئولیتی، پایین بودن انگیزه و تعهد در افراد بروز می‌کند.

با توجه به تحقیقات صورت گرفته [۱۴] و اظهار نظرهای کارشناسان و متخصصان مربوطه باور، ارزش و نگرش به کار در جامعه مناسب نمی‌باشد به همین خاطر فرهنگ و اخلاق کار پایین می‌باشد. با توجه به نظریات بوردیو، برای مناسب شدن وضعیت فرهنگ و اخلاق کار ابتدا باید فضای عادت‌واره یا میدان فرهنگی جامعه تغییر کند تا از این طریق باعث تغییر در عادت‌واره‌های افراد جامعه شود و در نهایت باعث تغییر باورها، رفتارها و افکار و نگرش افراد نسبت به کار شود از این طریق فرهنگ و اخلاق کار در ایران بهبود یابد. با توجه به اهمیت این مسئله نظام آموزشی، روش‌های آموزشی، کتب منابع درسی، معلم، محیط فرهنگی آن می‌تواند نقش بسزائی در تغییر عادت‌واره‌های دانش‌آموزان و به تبع در ترویج فرهنگ کار داشته باشند. نظام آموزشی از طریق محتوای درسی غنی و روشهای تدریس مناسب از یک سو به تغییر در عادت‌واره‌های دانش‌آموزان نسبت به مولفه‌های فرهنگ کار از سوی دیگر به مرور زمان

جدول ۱. مؤلفه‌های سیزده گانه فرهنگ کار و توصیف آن‌ها به همراه منابع اخذ مؤلفه‌ها

مؤلفه های فرهنگ کار	توصیف	منابع
سخت کوشی	تمایل به انجام کار زیاد و سخت یا تلاش زیاد به هنگام انجام دادن کار	جعفری و حبیبی [۳۶]، کلارک (۲۰۰۴) به نقل از سبحانی نژاد و همایی [۱۵]، سید اصفهانی [۱۶]، پاپ (۲۰۰۳) به نقل از سبحانی نژاد و همایی [۱۵]، ابراهیمی مهر [۱۷].
همکاری گروهی	انجام دادن کارها به صورت گروهی	سلیمی [۱۸]، کرمی [۱۹]، جعفری و حبیبی [۳۶]، جورج شاین (۱۹۸۶) به نقل از شفیع پور [۲۰]، پاپ (۲۰۰۳) به نقل از سبحانی نژاد و همایی [۱۵]، تقوی [۲۵]، تورکو (۲۰۰۲) به نقل از سبحانی نژاد و همایی [۱۵]، رضائیان [۲۱]، پول و ذهن [۲۲]، لاجوی [۲۳]، کمیته دسترسی به مهارت‌های ضروری [۶]، انجمن ملی آموزش تجارت [۲۴].
مشارکت و مشورت در انجام کار	استفاده از نقطه نظرات کارکنان و مشارکت در انجام امور شغلی	جعفری و حبیبی [۳۶]، تقوی [۲۵]، سلیمی [۱۸]، احمدی [۲۶]، برات (۲۰۰۳) به نقل از سبحانی نژاد و همایی [۱۵]
رعایت نظم و انضباط	وجود نظم و انضباط در انجام امور محوله	روستا [۲۷]، قربانی و رضایی [۲۸]، سلیمی [۱۸]، کلارک ۲۰۰۴ به نقل از سبحانی نژاد و همایی [۱۵]
مسئولیت پذیری	قبول وظایف و پاسخگو بودن در مقابل آن	جورج شاین (۱۹۸۶) به نقل از شفیع پور [۲۰]، تورکو (۲۰۰۲) به نقل از سبحانی نژاد و همایی [۱۵]، کمیته دسترسی به مهارت‌های ضروری [۶]، انجمن ملی آموزش تجارت [۲۴].
احترام متقابل و همدلی	احترام و ارزش قائل شدن برای یکدیگر در محیط کار	جعفری و حبیبی [۳۶]، سلیمی [۱۸]، تصدیقی [۲۹]، حاجی زاده [۳۰]، پول و ذهن [۲۲]، کمیته دسترسی به مهارت‌های ضروری [۶].
تمایل به یادگیری	آمادگی برای کسب دانش و مهارت جدید به منظور ارتقای توانایی کاری	سلیمی [۱۸]، مدنی [۳۱]، پاپ (۲۰۰۳) به نقل از همایی [۱۵]، صالحی عمران [۳۲]، پول و ذهن [۲۲].
انعطاف پذیری	قابل تغییر رفتارها متناسب با محرک‌های جدید	جعفری و حبیبی [۳۶]، بارون (۲۰۰۰) به نقل از سبحانی نژاد و همایی [۱۵]، صالحی عمران [۳۲]، پول و ذهن [۲۲].
علاقه و دلبستگی به کار	احساس تعلق نسبت به کار	قربانی و رضایی [۲۸]، بارون (۲۰۰۰) به نقل از سبحانی نژاد و همایی [۱۵]، ساعتچی [۳۳]، پول و ذهن [۲۲].
تعهد و وفاداری سازمانی	پایبندی نسبت به اهداف سازمان	نیازی و نصرآبادی [۳۴]، بارون (۲۰۰۰) به نقل از سبحانی نژاد و همایی [۱۵]، پول و ذهن [۲۲]، کمیته دسترسی به مهارت‌های ضروری [۶]، انجمن ملی آموزش تجارت [۲۴].
خلاقیت در امور	داشتن ایده های جدید برای انجام بهتر کار	کان وی (۱۹۹۹) به نقل از شفیع پور [۲۰]، رضائیان [۲۱]، بارون (۲۰۰۰) به نقل از سبحانی نژاد و همایی [۱۵]، انجمن ملی آموزش تجارت [۲۴].
داشتن علم و تخصص در کار	داشتن مهارت مورد نیاز شغلی	سید اصفهانی [۱۶]، احمدی [۲۶]، کان وی (۱۹۹۹) به نقل از شفیع پور [۲۰]، رضائیان [۲۱]، لاجوی [۲۲].
رعایت اصول ایمنی و بهداشت حرفه ای	توجه به مسایل حفاظتی به منظور ارتقای سلامت فردی	سلیمی [۱۸]، صرامی [۳۵]، جعفری و حبیبی [۳۶]، رابرت (۲۰۰۰) به نقل از سبحانی نژاد و همایی [۱۵].

هدف پژوهش

هدف اصلی این تحقیق بررسی و تحلیل محتوای مولفه های فرهنگ کار در کتب درسی دوره ابتدایی و ارتباط آن با روش تدریس مریبان می باشد .

سؤال های پژوهش

۱. در کتابهای فارسی دوره ابتدایی چقدر به مولفه های فرهنگ کار اشاره شده است ؟
۲. در کتابهای علوم تجربی دوره ابتدایی چقدر به مولفه های فرهنگ کار اشاره شده است ؟
۳. در کتابهای تعلیمات اجتماعی دوره ابتدایی چقدر به مولفه های فرهنگ کار اشاره شده است ؟
۴. در کتابهای هدیه های آسمانی دوره ابتدایی چقدر به مولفه های فرهنگ کار اشاره شده است ؟
۵. در کتابهای آموزش قرآن دوره ابتدایی چقدر به مولفه های فرهنگ کار اشاره شده است ؟
۶. آیا روش تدریس معلمان دوره ابتدایی مولفه های فرهنگ کار را تحت پوشش قرار می دهد؟

روش

این پژوهش به دو شیوه کمی (تحلیل محتوای کلیه کتابهای درسی دوره ابتدایی، شامل ۳۱ جلد کتابهای فارسی دوره ابتدایی در سال تحصیلی ۱۳۸۸-۱۳۸۷ در هشت عنوان فارسی (بخوانیم)، فارسی (بنویسیم)، علوم، هدیه های آسمانی، هدیه های آسمانی (کتاب کار)، قرآن، ریاضی و تعلیمات اجتماعی می باشد) و شیوه کیفی (مصاحبه با معلمان ابتدایی) انجام شده است.

در این پژوهش برای تحلیل محتوی کتاب از روش آنتروپی شانون که بر گرفته از تئوری سیستمهاست، برای پردازش و تحلیل نتایج استفاده شد. آنتروپی در تئوری اطلاعات، شاخصی است برای اندازه گیری عدم اطمینان که به وسیله یک توزیع احتمال بیان می شود. بر اساس این روش که به مدل جبرانی مشهور است.

محتوای کتابهای درسی دوره ابتدایی از نقطه نظر هفت پاسخگو (کتب دوره ابتدایی) و سیزده مولفه مورد هدف و تعدادی خرده مولفه مورد سوال و طبقه بندی شده است [۳۶]. واحد تحلیل این پژوهش صفحات (متن، پرسش ها، تمرین ها و تصاویر) می باشد. کتاب های درسی دوره ابتدایی شامل بخش های متنوع نوشتاری، تصاویر می باشد. به همین خاطر واحد تحلیل صفحات انتخاب گردید تا هم دروس، روان خوانیها و تصاویر را شامل شود.

از آنجائیکه برای بررسی ارتباط فرهنگ کار با روشهای تدریس به تعدادی معلم برای مصاحبه نیاز بوده، در این تحقیق ۲۵ معلم از مدارس شهری به صورت هدفمند انتخاب شده اند [۳۷]. برای تجزیه و تحلیل داده های حاصل از مصاحبه ابتدا داده های حاصل از مصاحبه به صورت کتبی روی کاغذ نوشته شد و سپس داده ها را بر اساس مولفه ها کد گذاری گردید و سپس داده ها در ماتریس ها جای داده شده اند نوع ماتریس مورد استفاده درایه ماتریس بوده است [۳۸] و سپس برای تجزیه و تحلیل آن از روش تجزیه و تحلیل استقرایی (Inductive analysis method) استفاده شد [۳۷]. لازم به ذکر است برای افزایش اعتبار و روایی، با چند نفر از معلمان مصاحبه انجام شده و سپس تغییرات لازم در سوالها مصاحبه داده شد. بنابراین سوالات مصاحبه از قبل توسط پژوهشگر تدوین گردید و با توجه به پاسخ های مصاحبه شوندگان از طریق سوالات پیگیرانه توضیحات بیشتری از آنها خواسته شد.

یافته های پژوهش

اطلاعات حاصل از تحلیل داده های پژوهش به تفکیک سوال های اصلی پژوهش به طور تفصیلی در ذیل آمده است.

۱. در کتابهای فارسی دوره ابتدایی چقدر به مولفه های فرهنگ کار اشاره شده است ؟

جدول ۱-۱. جدول توزیع فراوانی مولفه‌های فرهنگ کار در کتاب‌های فارسی (بخوانیم) دوره ابتدایی

مقوله	سخت کوشی	کارگروهی	مشارکت و مشورت کردن	رعایت نظم و انضباط	مسئولیت پذیری	همدلی و احترام متقابل	تمایل به یادگیری	انعطاف پذیری	علاقه و دلبستگی به کار	تعهد وفاداری سازمانی	خلاقیت در امور	داشتن علم و تخصص در کار	رعایت اصول ایمنی و بهداشت
پایه اول	۳	۵	۱	۴	۲	۴	۵	۰	۰	۰	۰	۰	۱
پایه دوم	۱۱	۷	۱	۲	۳	۳	۵	۰	۱	۲	۰	۱	۰
پایه سوم	۶	۲۵	۸	۲	۱	۸	۱	۱	۰	۱	۴	۰	۰
پایه چهارم	۵	۸	۷	۱	۱	۶	۷	۱	۲	۴	۵	۲	۱
پایه پنجم	۱۵	۲	۸	۰	۱	۱	۶	۱	۴	۲	۲	۴	۱
جمع کل	۴۰	۴۷	۲۵	۹	۸	۲۲	۲۴	۳	۷	۹	۱۱	۷	۳

جدول بالا نشان می‌دهد در مجموع ۸۱۶ صفحه درس کتاب فارسی (بخوانیم)، ۴۰ صفحه به مولفه سخت کوشی، ۴۷ صفحه به کار گروهی، ۲۵ صفحه به مشارکت و مشورت، ۹ صفحه به نظم و انضباط، ۸ صفحه به مسئولیت پذیری، ۲۲ صفحه به همدلی و احترام، ۲۴ صفحه به تمایل یادگیری، ۳ صفحه به انعطاف پذیری، ۷ صفحه به علاقه و دلبستگی به کار، ۰ تعهد و وفاداری، ۱۱ صفحه به خلاقیت در امور، ۷ صفحه به داشتن علم و تخصص در کار، ۳ صفحه به رعایت اصول ایمنی اختصاص داده شده است. به طور کلی از ۸۱۶ صفحه، ۲۱۵ صفحه از کتاب فارسی (بخوانیم) به مولفه های فرهنگ کار اشاره کردند.

جدول شماره ۱-۲. جدول توزیع فراوانی مولفه‌های فرهنگ کار در کتاب‌های فارسی (بنویسیم) دوره ابتدایی

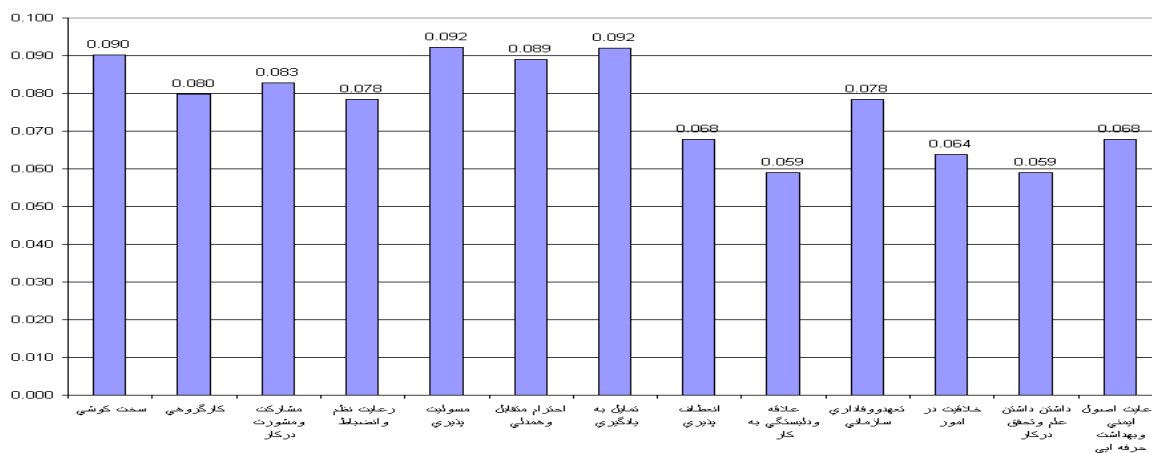
جدول شماره ۱-۲. جدول توزیع فراوانی مولفه‌های فرهنگ کار در کتاب‌های فارسی (بنویسیم) دوره ابتدایی

مقوله	سخت کوشی	کارگروهی	مشارکت و مشورت در کار	رعایت نظم و انضباط	مسئولیت پذیری	احترام و همدلی	تمایل به یادگیری	انعطاف پذیری	علاقه و دلبستگی به کار	تعهد وفاداری سازمانی	خلاقیت در امور	داشتن علم و تخصص در کار	رعایت اصول ایمنی و بهداشت حرفه ایی
پایه اول	۲	-	-	۱	-	-	-	-	-	-	-	-	-
پایه دوم	-	-	-	-	-	۱	۴	-	۱	-	۱	-	-
پایه سوم	۳	۲	-	۱	۱	۵	۳	-	-	۱	۲	-	-
پایه چهارم	۲	-	-	-	-	۲	۱	-	-	-	۲	-	-
پایه پنجم	۶	-	-	-	-	-	۲	-	-	-	۲	-	-
جمع کل	۱۳	۲	۱	۲	۱	۸	۱۰	۰	۱	۱	۷	۰	۰

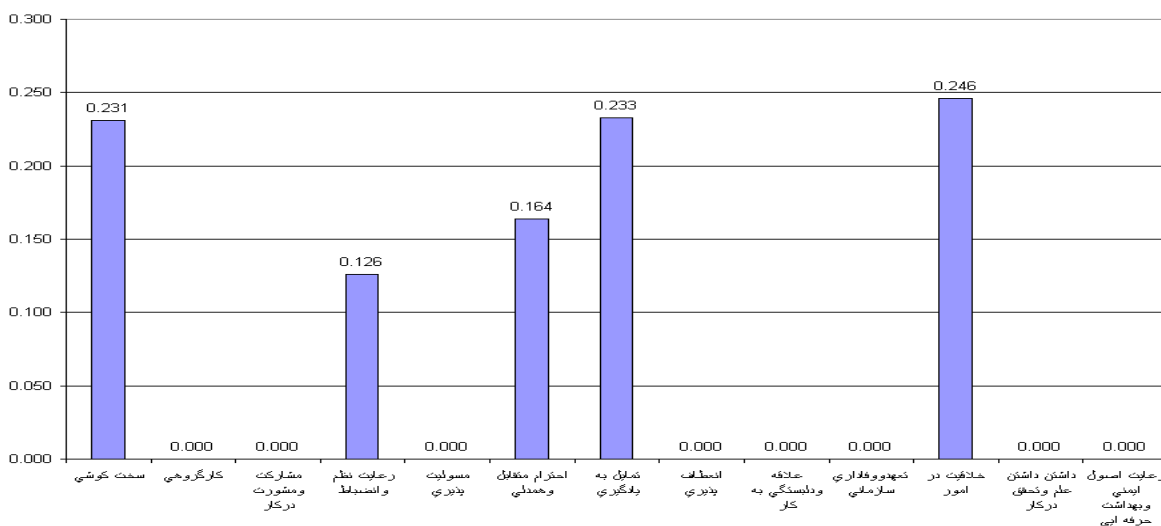

به جدول بالا نشان می دهد در مجموع ۶۸۰ صفحه درس کتاب فارسی (بنویسیم)، ۱۳ صفحه به مولفه سخت کوشی، ۲ صفحه به کار گروهی، ۲ صفحه به نظم و انضباط، ۱ صفحه به مسئولیت پذیری، ۸ صفحه به همدلی و احترام، ۱۰ صفحه به تمایل یادگیری، ۱ صفحه به علاقه به کار، ۱ صفحه به تعهد و وفاداری، ۷ صفحه

به خلاقیت در امور، اختصاص داده شده است. به طور کلی از ۶۸۰ صفحه، ۶ صفحه از کتاب فارسی (بنویسیم) به مولفه های فرهنگ کار اشاره کردند. تجزیه و تحلیل اطلاعات بدست آمده از طریق روش آنتروپی شانون (نمودار ۱ و ۲) نتایج زیر را نشان می دهد:

نمودار ۱. ضریب اهمیت مقوله های مورد سوال تحقیق در صفحات درس فارسی (بخوانیم)

نمودار ۲. ضریب اهمیت مقوله های مورد سوال تحقیق در صفحات کتاب فارسی (بنویسیم)

تخصص در کار می باشد. همچنین بیشترین ضریب اهمیت در صفحات کتاب فارسی (بنویسیم) مربوط به مولفه خلاقیت در امور و کمترین ضریب اهمیت مربوط به مولفه های همکاری گروهی، مشارکت و مشورت در کار، مسئولیت پذیری، انعطاف پذیری، علاقه و دلچسپی به

بر اساس ضرایب اهمیت بدست آمده از فراوانی ها، بیشترین ضریب اهمیت در صفحات کتاب فارسی (بخوانیم) مربوط به مولفه های مسئولیت پذیری و تمایل به یادگیری و کمترین ضریب اهمیت مربوط به مولفه های علاقه و دلچسپی به کار و داشتن علم و

کار، تعهد و وفاداری، داشتن علم و تخصص در کار و رعایت اصول ایمنی و بهداشت حرفه ای می باشد.

۲. در کتابهای علوم تجربی دوره ابتدایی چقدر به مولفه های فرهنگ کار اشاره شده است ؟

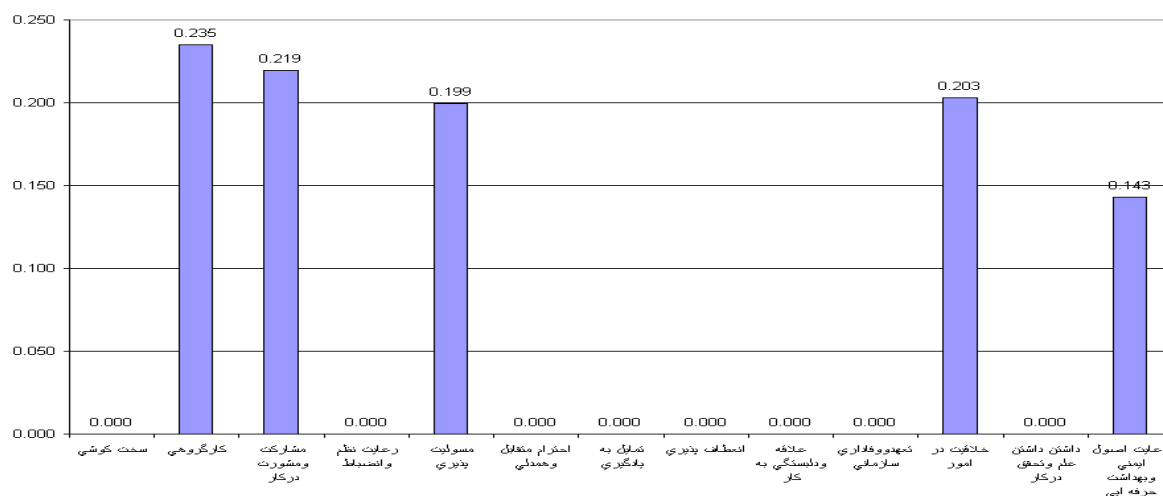
جدول ۲. جدول توزیع فراوانی مولفه‌های فرهنگ کار در کتاب‌های علوم تجربی دوره ابتدایی

مقوله / پاسخگو	سخت کوشی	کار گروهی	مشارکت در کار	رعایت انضباط	مسئولیت پذیری	احترام متقابل و همدلی	تمایل به یادگیری	انعطاف پذیری	علاقه دلبستگی کار	تعهد و وفاداری سازمانی	خلاقیت در امور	داشتن علم در کار	رعایت اصول ایمنی و ب
پایه اول	-	۵	۱۲	-	۱	-	-	-	-	-	۳	-	-
پایه دوم	-	۹	۲	-	۱	-	-	-	-	-	-	-	۴
پایه سوم	-	۱۲	۸	-	۲	-	-	-	-	-	۲	-	-
پایه چهارم	-	۱۱	۴	-	۱	-	-	-	-	-	۳	-	۱
پایه پنجم	-	۸	۷	-	-	-	-	-	-	-	۴	-	۲
جمع کل	۰	۴۵	۳۳	۰	۵	۰	۰	۰	۰	۰	۱۲	۰	۷

صفحه، ۱۰۲ صفحه از کتاب علوم تجربی به مولفه های فرهنگ کار اشاره کردند.

تجزیه و تحلیل اطلاعات به دست آمده از طریق روش آنتروپی شانون (نمودار ۳) نتایج زیر را نشان می دهد:

جدول بالا نشان می دهد در مجموع ۴۸۵ صفحه درس کتاب علوم تجربی، ۴۵ صفحه به کار گروهی، ۳۳ صفحه به مشارکت و مشورت در کار، ۵ صفحه به مسئولیت پذیری، ۱۲ صفحه به خلاقیت در امور، ۷ صفحه به رعایت اصول ایمنی و بهداشت حرفه ای اختصاص داده شده است. به طور کلی از ۴۸۵

نمودار ۳. ضریب اهمیت مقوله های مورد سوال تحقیق در صفحات کتاب علوم تجربی

یادگیری، انعطاف پذیری، علاقه و دلبستگی به کار، تعهد و وفاداری سازمانی و داشتن علم و تخصص در کار می باشد.

۳. در کتابهای تعلیمات اجتماعی دوره ابتدایی چقدر به مولفه های فرهنگ کار اشاره شده است ؟

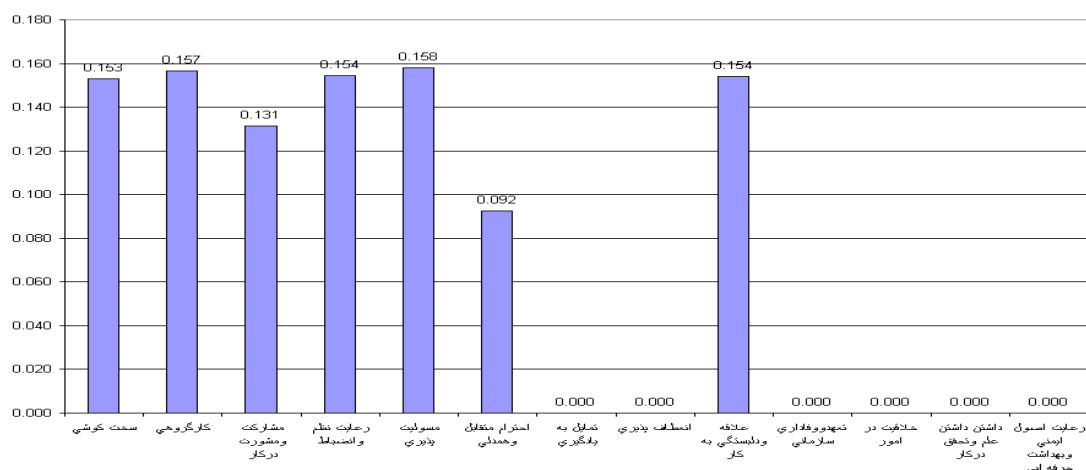
بر اساس ضرایب اهمیت بدست آمده از فراوانی ها، بیشترین ضریب اهمیت در صفحات کتاب علوم تجربی مربوط به مولفه کار گروهی و کمترین ضریب اهمیت مربوط به مولفه های سخت کوشی، رعایت نظم و انضباط، احترام متقابل و همدلی، تمایل به

جدول ۳. جدول توزیع فراوانی مولفه های فرهنگ کار در کتاب های تعلیمات اجتماعی دوره ابتدایی

مقوله	سخت کوشی	کار گروهی	مشورت درکار	رعایت نظم و انضباط	مسئولیت پذیری	احترام متقابل و همدلی	تمایل به یادگیری	انعطاف پذیری	علاقه و دلبستگی به کار	تعهد و وفاداری سازمانی	خلاقیت در امور	داشتن علم درکار	رعایت اصول ایمنی و به
پاسخگو	////	////	////	////	////	////	////	////	////	////	////	////	////
پایه اول	////	////	////	////	////	////	////	////	////	////	////	////	////
پایه دوم	////	////	////	////	////	////	////	////	////	////	////	////	////
پایه سوم	۲	۴	۴	۱۱	۳	۱	۱	۱	۲	-	-	-	۱
پایه چهارم	۲	۶	۱۷	۶	۴	۲	-	-	۳	-	۱	-	-
پایه پنجم	۱	۴	۲۶	۷	۴	-	-	-	۴	-	-	-	-
جمع کل	۵	۱۴	۴۷	۲۴	۱۱	۳	۱	۱	۹	۰	۱	۰	۱

رعایت اصول ایمنی اختصاص داده شده است. به طور کلی از ۳۷۰ صفحه، ۱۱۷ صفحه از کتاب تعلیمات اجتماعی به مولفه های فرهنگ کار اشاره کردند. تجزیه و تحلیل اطلاعات به دست آمده از طریق روش آنتروپی شانون (نمودار ۴) نتایج زیر را نشان می دهد:

جدول بالا نشان می دهد در مجموع ۳۷۰ صفحه درس کتاب تعلیمات اجتماعی، ۵ صفحه به مولفه سخت کوشی، ۱۴ صفحه به کار گروهی، ۴۷ صفحه به مشارکت و مشورت، ۲۴ صفحه به نظم و انضباط، ۱۱ صفحه به مسئولیت پذیری، ۳ صفحه به همدلی و احترام، ۱ صفحه به تمایل یادگیری، ۱ صفحه به انعطاف پذیری، ۹ صفحه به علاقه به کار، ۱ صفحه به خلاقیت در امور، ۱ صفحه به

نمودار ۴. ضریب اهمیت مقوله‌های مورد سوال تحقیق در صفحات کتاب تعلیمات اجتماعی

امور، داشتن علم و تخصص در کار و رعایت اصول ایمنی و بهداشت حرفه‌ای می‌باشد.
 ۴. در کتاب‌های هدیه آسمانی و کتاب کار دوره ابتدایی چقدر به مولفه‌های فرهنگ کار اشاره شده است؟

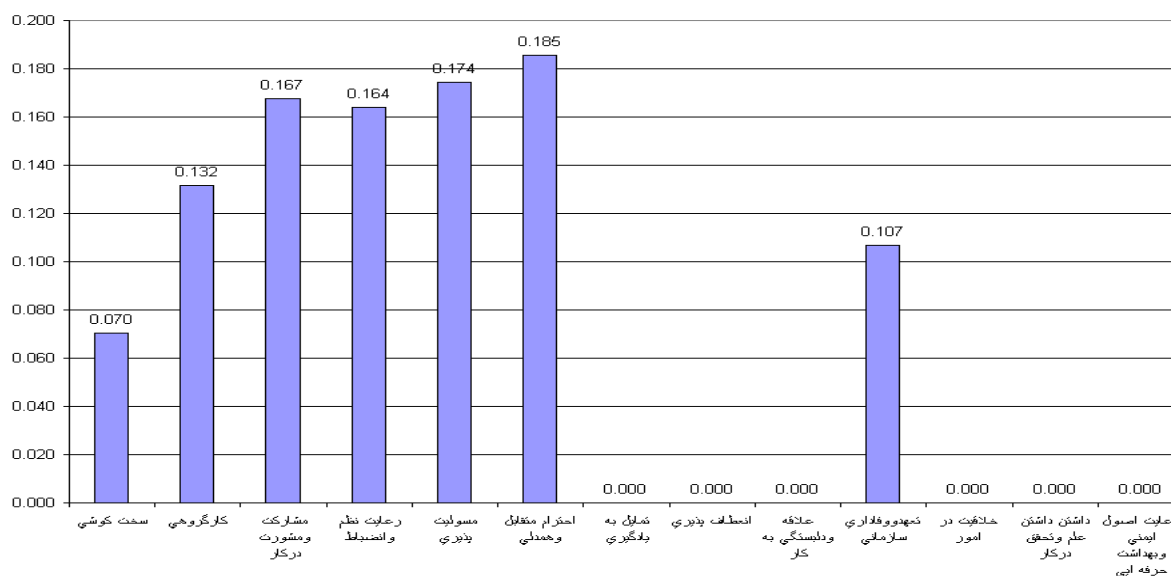
بر اساس ضرایب اهمیت بدست آمده از فراوانی‌ها، بیشترین ضریب اهمیت در صفحات کتاب تعلیمات اجتماعی مربوط به مولفه مسئولیت‌پذیری و کمترین ضریب اهمیت مربوط به مولفه‌های تمایل به یادگیری، انعطاف‌پذیری، تعهد و وفاداری، خلاقیت در

جدول ۴. جدول توزیع فراوانی مولفه‌های فرهنگ کار در کتاب‌های هدیه آسمانی و کتاب کار دوره ابتدایی

مقوله	سخت‌کوشی	کارگروهی	خلاقیت در امور	تعهد و وفاداری سازمانی	علاقه و دلبستگی به کار	انعطاف‌پذیری	تمایل به یادگیری	احترام متقابل و همدلی	مسئولیت‌پذیری	رعایت نظم و انضباط	مشورت در کار	کارگروهی	سخت‌کوشی	پاسخگو
پایه اول	////	////	////	////	////	////	////	////	////	////	////	////	////	////
پایه دوم	-	-	-	۲	-	-	-	۵	۳	۱	۴	۳	۱	پایه دوم
پایه سوم	-	۱	-	-	-	-	-	۶	۲	۵	۱۱	۶	-	پایه سوم
پایه چهارم	-	-	-	۱	-	-	-	۲	۱	۳	۵	۵	-	پایه چهارم
پایه پنجم	-	-	۱	۸	۱	-	۱	۴	۵	۱	۲۰	۳۲	۴	پایه پنجم
جمع کل	۰	۱	۱	۱۱	۱	۰	۱	۱۷	۱۱	۱۰	۴۰	۴۶	۵	جمع کل

به خلاقیت در امور، ۱ صفحه به داشتن علم و تخصص در کار داده شده است. به طور کلی از ۵۲۹ صفحه، ۱۴۴ صفحه از کتاب هدیه آسمانی و کتاب کار به مولفه های فرهنگ کار اشاره کردند. تجزیه و تحلیل اطلاعات به دست آمده از طریق روش آنتروپی شانون (نمودار ۵) نتایج زیر را نشان می دهد:

جدول بالا نشان می دهد در مجموع ۵۲۹ صفحه درس کتاب هدیه آسمانی و کتاب کار، ۵ صفحه به مولفه سخت کوشی، ۴۶ صفحه به کار گروهی، ۴۰ صفحه به مشارکت و مشورت، ۱۰ صفحه به نظم و انضباط، ۱۱ صفحه به مسئولیت پذیری، ۱۷ صفحه به همدلی و احترام، ۱ صفحه به تمایل یادگیری، ۱ صفحه به علاقه به کار، ۱۱ صفحه به تعهد و وفاداری، ۱ صفحه

نمودار ۵. ضریب اهمیت مقوله های مورد تحقیق در صفحات کتاب هدیه آسمانی و کتاب کار

کار، خلاقیت در امور، داشتن علم و تخصص در کار و رعایت اصول ایمنی و بهداشت حرفه ای می باشد. ۵. در کتابهای آموزش قرآن دوره ابتدایی چقدر به مولفه های فرهنگ کار اشاره شده است؟

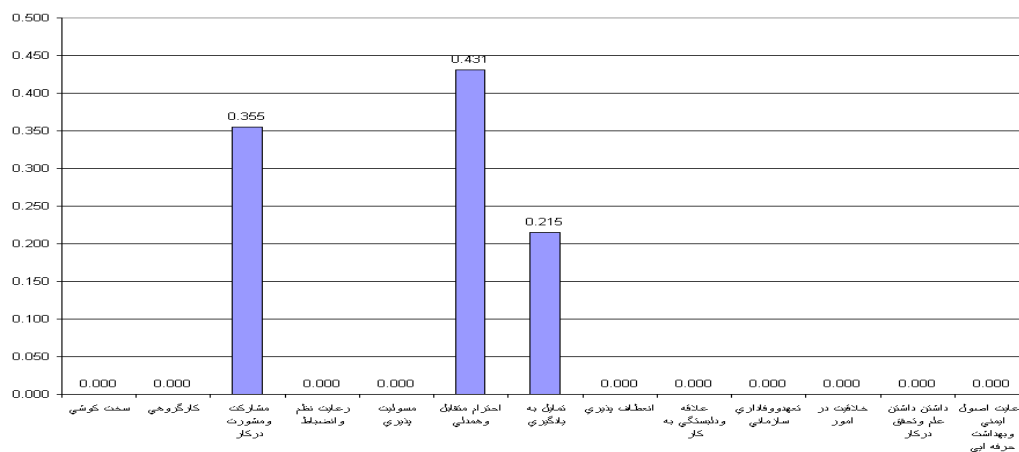
بر اساس ضرایب اهمیت بدست آمده از فراوانی ها، بیشترین ضریب اهمیت در صفحات کتاب هدیه آسمانی و کتاب کار مربوط به مولفه احترام متقابل و همدلی و کمترین ضریب اهمیت مربوط به مولفه های تمایل به یادگیری، انعطاف پذیری، علاقه و دلچسپی به

جدول ۵. جدول توزیع فراوانی مولفه‌های فرهنگ کار در کتاب‌های قرآن دوره ابتدایی

مقوله	پاسخگو	سخت کوشی	کار گروهی	مشورت در کار	رعایت نظم و انضباط	مسئولیت پذیری	احترام متقابل و همدلی	تمایل به یادگیری	انعطاف پذیری	علاقه به کار	تعهد و وفاداری سازمانی	اخلاقیت در امور	علم و تخصص در کار	رعایت اصول ایمنی و بهداشت حرفه ایی
پایه اول	-	-	-	-	-	-	۱	-	-	-	-	-	-	-
پایه دوم	-	-	-	۹	-	-	۳	-	-	-	-	-	-	-
پایه سوم	-	-	-	۵	-	-	-	۲	-	-	-	-	-	-
پایه چهارم	-	-	-	-	-	-	۲	-	-	-	-	-	-	-
پایه پنجم	-	-	۳	۱۱	-	-	۱	-	-	-	۵	-	-	-
جمع کل	۰	۳	۲۵	۰	۰	۷	۳	۰	۰	۰	۵	۰	۰	۰

از ۵۸۷ صفحه، ۴۳ صفحه از کتاب قرآن به مولفه های فرهنگ کار اشاره کردند. تجزیه و تحلیل اطلاعات به دست آمده از طریق روش آنتروپی شانون (نمودار ۶) نتایج زیر را نشان می دهد:

جدول بالا نشان می دهد در مجموع ۵۸۷ صفحه درس کتاب قرآن، ۳ صفحه به کار گروهی، ۲۵ صفحه به مشارکت و مشورت، ۷ صفحه به همدلی و احترام، ۳ صفحه به تمایل یادگیری، ۵ صفحه به تعهد و وفاداری، اختصاص داده شده است. به طور کلی

نمودار ۶. ضریب اهمیت مقوله های مورد سوال تحقیق در صفحات کتاب قرآن

کار و رعایت اصول ایمنی و بهداشت حرفه ای می باشد. همچنین برای رسیدن به یک تصویری جامع و روشن از مولفه های فرهنگ کار در کتب درسی دوره آموزش ابتدایی می توان به مقایسه اجمالی بین ضرایب اهمیت مقوله های تحقیق در کلیه صفحات دوره ابتدایی را در نمودار (۷) به نمایش در آمده، پرداخت.

بر اساس ضرایب اهمیت بدست آمده از فراوانی ها، بیشترین ضریب اهمیت در صفحات کتاب قرآن مربوط به مولفه احترام متقابل و همدلی و کمترین ضریب اهمیت مربوط به مولفه های سخت کوشی، کار گروهی، رعایت نظم و انضباط، مسئولیت پذیری، انعطاف پذیری، علاقه و دلبستگی به کار، تعهد و وفاداری سازمانی، خلاقیت در امور، داشتن علم و تخصص در

جدول ۶. جدول توزیع فراوانی توجه به مولفه های فرهنگ کار در کتب ابتدایی

مقوله دورس کتابها	سخت کوشی	کار گروهی	مشارکت و مشورت درکار	رعایت نظم و انضباط	مسئولیت پذیری	احترام متقابل و همدلی	تمایل به یادگیری	انعطاف پذیری	علاقه و دلبستگی به کار	تعهد و وفاداری سازمانی	خلاقیت در امور	داشتن علم درکار	رعایت اصول ایمنی
فارسی (بخوانیم)	۴۰	۴۷	۲۵	۹	۸	۲۲	۲۴	۳	۷	۹	۱۱	۷	۳
فارسی (بنویسیم)	۱۳	۲	۱	۲	۱	۸	۱۰	-	۱	۱	۷	-	-
علوم تجربی	-	۴۵	۳۳	-	۵	-	-	-	-	-	۱۲	-	۷
تعلیمات اجتماعی	۵	۱۴	۴۷	۲۴	۱۱	۳	۱	۱	۹	-	۱	-	۱
هدیه آسمانی و کتاب و کار	۵	۴۶	۴۰	۱۰	۱۱	۱۷	۱	-	۱	۱۱	۱	۱	-
قرآن	-	۳	۲۵	-	-	۷	۳	-	-	۵	-	-	-
جمع کل	۶۳	۱۵۷	۱۷۱	۴۵	۳۶	۵۷	۳۹	۴	۱۸	۲۶	۳۲	۸	۱۱

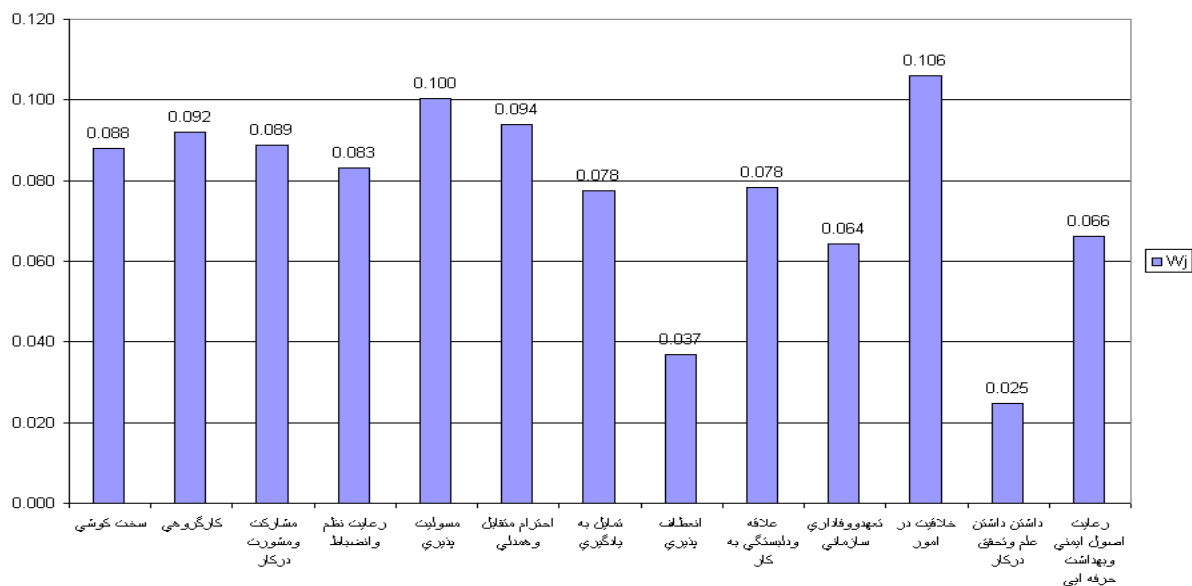
توجه شده است. به طور کلی از ۳۴۶۷ صفحه، ۶۶۷ صفحه از درس دوره ابتدایی به مولفه های فرهنگ کار اشاره داشته اند. همچنین بر اساس جدول فوق بیشترین توجه در صفحات کتب دوره ابتدایی در ارتباط با مقوله مشارکت و مشورت در کار در درس هدیه آسمانی (کتاب اصلی و کتاب کار) و تعلیمات اجتماعی و کمترین توجه به این مقوله مربوط به درس صفحات فارسی (بنویسیم) بوده همچنین بر اساس جدول فوق، کمترین توجه در صفحات کتب دوره ابتدایی در ارتباط با مقوله انعطاف پذیری بوده است. که بیشترین توجه به

جدول فوق نشان می دهد که در مجموع ۳۴۶۷ صفحه درس دوره ابتدایی، به مقوله سخت کوشی ۶۳ صفحه، کار گروهی ۱۵۷ صفحه، مشارکت و مشورت در کار ۱۷۱ صفحه، نظم و انضباط ۴۵ صفحه، مسئولیت پذیری ۳۶ صفحه، احترام متقابل و همدلی ۵۷ صفحه، تمایل به یادگیری ۳۹ صفحه، انعطاف پذیری ۴ صفحه، علاقه و دلبستگی به کار ۱۸ صفحه، تعهد و وفاداری سازمانی ۲۶ صفحه، خلاقیت در امور ۳۲ صفحه، داشتن علم و تخصص در کار ۸ صفحه رعایت اصول ایمنی و بهداشت حرفه ای ۶ صفحه

تجزیه و تحلیل اطلاعات به دست آمده از طریق روش آنتروپی شانون (نمودار ۷) نتایج زیر را نشان می‌دهد:

این مقوله در صفحات کتاب فارسی (بخوانیم) و کمترین توجه به این مقوله در صفحات کتب فارسی (بنویسیم)، علوم تجربی، هدیه آسمانی و قرآن بوده است.

ضریب اهمیت

نمودار ۷. ضریب اهمیت مقوله‌های مورد سوال تحقیق در کلیه صفحات کتب دوره ابتدایی

تاثیر روش‌های آموزشی است. بنابراین در این قسمت از مقاله سعی شد با توجه به مصاحبه‌هایی که با معلمان صورت گرفت ارتباط میان این دو مورد بررسی و تحلیل قرار گیرد. پژوهشگر در مصاحبه به دنبال بررسی این مسأله بود که آیا معلمان مورد مطالعه با این روشها آشنا هستند و در کلاس درس آن را به کار می‌برند. همچنین نظر معلمان راجع به این سوال که در فرایند تدریس چه اهدافی را مد نظر دارند و می‌خواهند در دانش‌آموزان پرورش دهند مورد کندوکاو قرار گرفته است، که خلاصه این نظرات در جدول ۷ توضیح داده شده است:

بر اساس ضرایب اهمیت بدست آمده از داده‌های خام، در کلیه صفحات دوره ابتدایی، بیشترین ضریب اهمیت مربوط به مولفه خلاقیت در امور و کمترین ضریب اهمیت مربوط به مولفه داشتن علم و تخصص در کار می‌باشد.

۶. آیا روش تدریس معلمان دوره ابتدایی مولفه‌های فرهنگ کار را تحت پوشش قرار می‌دهد؟

همانطور که در مقدمه و بیان مسئله این پژوهش آمده است یکی از عوامل مهم و تاثیرگذار در شکل‌گیری و ارتقاء فرهنگ کار در دانش‌آموزان نقش و

جدول ۸. مقایسه دیدگاه‌های معلمان نسبت به سؤال‌های اصلی پژوهش

معلمان	سوال اول: روش تدریس	سوال دوم: اهداف	معلمان	سوال اول: روش تدریس	سوال دوم: اهداف
الف	مجسم، نیمه مجسم، تمرین و تکرار	اهداف آموزشی، عدم درک صحیح از اهداف اجتماعی	ز و	داستان گویی، پرسش و پاسخ، آزمایشی، نمایشی	اهداف آموزشی و اخلاقی
ب	استفاده از روش بستگی به امکانات داره	به کار بردن آموخته در زندگی	س	بستگی به درس و امکانات داره	اهداف آموزشی
پ	داستان گویی، پرسش و پاسخ	اهداف آموزشی	ش	قصه گویی، پرسش و پاسخ، سخنرانی و بحث گروهی	اهداف درسی
ت	بستگی به درس داره	اهداف آموزشی	ص	سخنرانی، پرسش و پاسخ، داستان گویی	اهداف آموزشی
ث	داستان گویی، سخنرانی، نمایشی	اهداف آموزشی	ض	مجسم و نیمه مجسم، سخنرانی و پرسش و پاسخ	اهداف آموزشی
ج	پرسش و پاسخ، سخنرانی، آزمایشی	اهداف درسی	ط	درک مفهوم، پرسش و پاسخ، حل مسئله، داستان گویی، مجسم و نیمه مجسم	مهارت و نگرش
چ	پرسش و پاسخ، مجسم و نیمه مجسم، داستان گویی	اهداف آموزشی	ظ	پرسش و پاسخ، مجسم، سخنرانی، نیمه مجسم	اخلاق و نظم
ح	پرسش و پاسخ، نمایشی و بحث گروهی	اهداف آموزشی	ع	پرسش و پاسخ، سخنرانی و کنفرانسی	یادگیری
خ	مجسم و پرسش و پاسخ	نظم و انضباط و خوش خط بودن	غ	بستگی به درس داره	اهداف درسی
د	سخنرانی، آزمایشی، بحث گروهی، پرسش و پاسخ، مجسم و نیمه مجسم	فهم و یادگیری	ف	بستگی به درس داره	هد فهای درسی
ذ	پرسش و پاسخ، نمایشی و مجسم	هدفهای شناختی، رفتاری و عاطفی	ق	سخنرانی، داستان گویی، پرسش و پاسخ	یادگیری
ر	روش تلفیقی	اهداف آموزشی	ک	هر درس شرایط خاص دارد	اهداف درسی

همانطوریکه در جدول شماره ۷ خلاصه شده است، یکی از سؤالهای کلیدی که در مصاحبه با معلمان مورد بررسی و تحلیل قرار گرفت روش های تدریس معلمان در کلاسهای درس بود، تا بدین طریق نحوه و شیوه های پرورش و تقویت مؤلفه های فرهنگ کار در دانش آموزان مشخص گردد. پس از بررسی مصاحبه مشخص گردید، اکثر معلمان در فرایند تدریس از روشهای استفاده می کردند که نمی تواند مؤلفه های فرهنگ کار را به درستی در دانش آموزان پرورش دهد. به طور مثال، معلم ب نظرش را به این صورت بیان کرد:

« من بیشتر از روش پرسش و پاسخ استفاده می کنم هدف من فعال کردن دانش آموز هستش. روشهای مختلفی برای هر درس وجود داره اما به نظر من بیشترین روشی که می توان از آن استفاده کرد روش فعال هستش. روشی که دانش آموز فعال هستش؛ مثلاً در ریاضی برای جمع و کم به اونها میگم دو تا مداد رنگی در بیارین بعد میگم دو تای دیگه در بیارین حالا بگین چند تا مداد میشه. روش پرسش و پاسخ روش خیلی خوبه بچه هارا فعال و درگیر می کنه... من در آغاز سال گروه بندی می کنم گروه بهتره سه نفر باشه اما به علت جمعیت زیاد دانش آموزان، ما نمی تونیم از روش گروهی استفاده کنیم به خاطر اینکه صندلی ها را نمی تونیم به صورت دایره وار چید من هر نیمکت را یک گروه تشکیل میدم که معمولاً دو نفره می باشد؛ برای سهولت کار و اینکه وقت کم نیاریم سریعاً یک تصویر به دانش آموزان نشان می دهم بعد میگم سوال اگه دارین بگین. استفاده از روش فعال بستگی به وسایل آموزشی داره اگه نداشته باشیم با مشکل مواجه میشیم...».

استفاده از روش تدریس فعال (شاگرد محور) نیازمند زمان کافی، تعداد دانش آموزان مناسب، امکانات و فضای آموزشی مناسب می باشد که این معلم به چند نمونه آن اشاره کرد. از اینرو مهیا نبودن شرایط فوق الذکر باعث می شود معلمان آن را در کلاس به کار نبرند یا به طور صحیح در کلاس پیاده نکنند. در این راستا معلم چ بیان نمود:

« از پرسش و پاسخ، فعال، قصه گویی، داستان گویی، مجسم و نیمه مجسم استفاد می کنم... متأسفانه توی کتاب یک چیزهای از ما می خوان که توی یک کلاس

کوچیک با چهل تا دانش آموز همیشه ما می خواهیم کار گروهی انجام بدیم واقعا نمیشه، امکاناتمان خیلی کمه، جای ما خیلی تنگه واقعا وقت کم میاریم، همیناً باعث میشه سر بچه داد بزنیم، بلند نشو، بشین و ساکت شو. طرح درس، محتوا تغییر می کنه اما فیزیک کلاس، میز و نیمکت و تعداد دانش آموزان هیچ تغییری نکرده اصلاً اهداف ما با وسیله و امکانات ما جور در نیامد. مثلاً در کتاب علوم درس حرکت کتاب میگه این جوروی درس بده اما به علت این مشکلات من خودم یک توپ آوردم مثل یک معلم ورزش با توپ بازی کردم حرکتش دادم شد درس حرکت و سکون».

به طور کلی پس از مصاحبه با معلمان دو دلیل اصلی و مهم برای عدم به کار گیری روش تدریس فعال و شاگرد محور در کلاس درس می توان بیان کرد ۱- عدم آگاهی و درک صحیح معلمان از روش تدریس فعال که یکی از آنها از خود معلم و عدم مطالعه آنها در این زمینه و دیگری پایین بودن کیفیت آموزشهای ارائه شده در کلاسهای آموزش ضمن خدمت می باشد. ۲- علاوه بر این کمبود وقت، تعداد زیاد دانش آموزان، عدم امکانات و تجهیزات و فضای آموزشی مناسب و آزمایشگاهی مجهز را میتوان ذکر نمود.

از نکات دیگری که در مصاحبه مورد بررسی قرار گرفت، هدفهای بودند که معلمان قصد انتقال آن را به دانش آموزان داشته اند. نتایج بدست آمده حاکی از این بود که اکثر معلمان در فرایند تدریس به یادگیری مطالب درسی و به کارگیری آن در زندگی روزمره توجه داشته اند. به طور مثال معلم س این چنین بیان کرد:

« هدف بیشتر اینه که بچه ها بفهمه یعنی چیزی را که قراره من تدریس کنم فهمیدن یا نه. هدف من این نیست دانش آموز طوطی وار یک چیزی یاد بگیره، هدف اینه، وقتی توی کلاس هستش، دانش آموز بدونه که این جامده».

معلم ض نیز در این رابطه توضیح داد:

« هدف نهایی که من دوست دارم این جور باشه که بچه ها مسائل علمی را یاد بگیرن و در زندگی روزانه به کار ببرن. مثلاً در درس علوم اگه یک بچه وقتی روغن ماهی تابه آتیش گرفت بتونه اون را خاموش کنه».

البته باید خاطر نشان کرد که، پرورش برخی مؤلفه های فرهنگ کار از طریق توجه به اهداف پرورشی در دانش آموزان حاصل می شود و صرف توجه به اهداف

حرفه ای کمترین توجه شده است. سرانجام اینکه یافته های این بررسی نشان میدهد که در کتب قرآن مولفه احترام متقابل و همدلی بیشترین توجه و به مولفه های سخت کوشی، کار گروهی، رعایت نظم و انضباط، مسئولیت پذیری، انعطاف پذیری، علاقه و دلبستگی به کار، تعهد و وفاداری سازمانی، خلاقیت در امور، داشتن علم و تخصص در کار و رعایت اصول ایمنی و بهداشت حرفه ای کمترین توجه شده است.

همانطوریکه ملاحظه شد در کتاب های درسی دوره ابتدایی، که می بایست زمینه ساز فهم و توسعه فرهنگی باشد، توجه متعادل و مناسبی به تمامی مولفه های فرهنگ کار نشده است. به طور مثال مولفه هایی چون داشتن علم و تخصص در کار، علاقه و دلبستگی به کار، رعایت اصول ایمنی و بهداشت حرفه ای، تمایل به یادگیری، و انعطاف پذیری تقریباً در همه کتاب ها از اهمیت چندانی برخوردار نمی باشد. این در حالی است یکی از ویژگیهای کارکنان سازمان که باعث افزایش فرهنگ بهره وری و کار در سازمان می شود، داشتن تخصص و مهارت مورد نیاز شغل مورد نظر می باشد. معمولاً کارفرمایان موفق کسانی را به کار می گیرند که لیاقت انجام کاری را که به عهده ی آنها گذاشته می شود، داشته و در کارهای محوله از دانش و مهارت لازم برخوردار باشند [۱۶]. علاوه بر این توجه به مولفه های چون علاقه و دلبستگی به کار است یعنی، احساس تعلق افراد سازمان نسبت به کاری که انجام می دهند، می تواند از جایگاه بسیار مهمی در کتاب های درسی برخوردار باشد. اگر این فرهنگ ایجاد شود و دانش آموز کارکردن را امر مذمومی نداند، مسلماً نگرش چنین افرادی فرهنگ کار یک سازمان و جامعه را در جهت مثبت سوق خواهد داد.

یکی دیگر از کاستی های کتاب های درسی عدم توجه به اصول ایمنی و بهداشت حرفه ای (کار) است. این در حالی است که این اصول یکی از ارکان اصلی نظام نگهداری منابع انسانی است و نظام نگهداری منابع انسانی که باعث رضایت کارکنان و تداوم و همکاری آنها می گردد. بدیهی است تلاش در جهت دستیابی به محیط آرام، سالم و ایمن شرط اولیه فعالیت، کار و تولید است، و همانطور که ابراهیم پور [۴۰] نشان داده است رعایت اصول ایمنی و بهداشت حرفه ای مزایایی چون افزایش روحیه، کاهش فشار، افزایش راحتی،

درسی و آموزشی به عنوان یکی از زیر مجموعه های اهداف پرورشی نمی تواند به پرورش هما هنگ مولفه های فرهنگ کار در دانش آموزان بیانجامد.

بحث و نتیجه گیری

همانطوریکه در مقدمه مقاله بحث شد هر یک از مولفه های مورد توجه در این تحقیق اهمیت زیادی در ایجاد فرهنگ کار در دانش آموزان دارند و توجه مناسب و متعادل به آنها در کتاب های درسی دوره ابتدایی مسلماً تاثیر بسیار مهمی در آینده شغلی و کاری دانش آموزان خواهد داشت. اما اگر بخواهیم مولفه های فرهنگ کار را به تفکیک کتاب های درسی مورد نقد و بررسی و تحلیل قرار دهیم، یافته های تحقیق نشان داده است که در کتاب فارسی (بخوانیم) مولفه های مسئولیت پذیری و تمایل به یادگیری بیشترین توجه و به مولفه های علاقه و دلبستگی به کار و داشتن علم و تخصص در کار کمترین توجه شده است. همچنین برای کتاب فارسی (بنویسیم) بیشترین و کمترین ضریب اهمیت به ترتیب خلاقیت در امور و مولفه های همکاری گروهی، مشارکت و مشورت در کار، مسئولیت پذیری، انعطاف پذیری، علاقه و دلبستگی به کار، تعهد و وفاداری، داشتن علم و تخصص در کار و رعایت اصول ایمنی و بهداشت حرفه ای می باشد. اما در کتاب های علوم تجربی دوره آموزش ابتدایی مولفه کار گروهی بیشترین توجه و به مولفه های سخت کوشی، رعایت نظم و انضباط، احترام متقابل و همدلی، تمایل به یادگیری، انعطاف پذیری، علاقه و دلبستگی به کار، تعهد و وفاداری سازمانی و داشتن علم و تخصص در کار کمترین توجه شده است. از طرف دیگر مولفه های فرهنگ کار در کتابهای درسی تعلیمات اجتماعی نشان می دهد که به مولفه مسئولیت پذیری بیشترین توجه و به مولفه های تمایل به یادگیری، انعطاف پذیری، تعهد و وفاداری، خلاقیت در امور، داشتن علم و تخصص در کار و رعایت اصول ایمنی و بهداشت حرفه ای کمترین توجه شده است. اما در کتابهای هدیه آسمانی (کتاب اصلی و کتاب کار) دوره آموزش ابتدایی، مولفه احترام متقابل و همدلی بیشترین توجه و به مولفه های تمایل به یادگیری، انعطاف پذیری، علاقه و دلبستگی به کار، خلاقیت در امور، داشتن علم و تخصص در کار و رعایت اصول ایمنی و بهداشت

و همچنین برای روش تدریس مربیان که در جدول (۷) به نمایش درآمده است، پرداخت. نتایج حاصل از این تحقیق در خصوص مقایسه مولفه های اصلی فرهنگ کار نشان داده است در کلیه صفحات دوره ابتدایی کمترین ضریب اهمیت را مولفه داشتن علم و تخصص در کار و بیشترین ضریب اهمیت را مولفه خلاقیت در امور به دست آورده است. این نتیجه با نتایج سایر تحقیقات از جمله سبحانی نژادو همایی [۱۵] که نشان داده است به مولفه های فرهنگ کار در کتب مورد مطالعه توجه هماهنگ و متعادلی نشده است، هم خوانی دارد. در این بین، کتاب فارسی (بخوانیم) با ۲۱۵ صفحه و کتاب قرآن با ۴۳ صفحه به ترتیب بیشترین و کمترین صفحه را به مولفه های فرهنگ کار اختصاص داده اند.

با توجه به اینکه آموزش فرهنگ کار به دانش آموزان به طور خاص باعث موفقیت فرد در موقعیت کاری و امنیت شغلی وی می شود همچنین باعث موفقیت فرد در زندگی و جامعه به طور عام خواهد شد؛ بنابراین ضروری است برنامه ریزان کتب درسی در این زمینه، توجه جامع و منطقی به مولفه های فرهنگ کار در مجموعه کتابهای درسی دوره ی آموزش ابتدایی داشته باشند و به مرور طی پایه های تحصیلی مختلف، اجزاء و مولفه های فرهنگ کار با کاربست روشهای تدریس نوین (شاگرد محور) از سوی معلمان در دانش آموزان ایجاد و نهادینه شود.

نتیجه دیگری که میتوان از این تحقیق استنباط کرد این بود که معلمان مورد مطالعه بیشتر از روش پرسش و پاسخ، سخنرانی، مجسم و نیمه مجسم، داستان گوئی و آزمایشی در فرایند تدریس استفاده می کردند. لذا می توان نتیجه گرفت که روشهای تدریس بکار گرفته شده توسط معلمان نمی تواند تمامی مولفه های فرهنگ کار را در دانش آموزان تقویت و پرورش دهد زیرا مولفه های فرهنگ کار زمانی در دانش آموزان تقویت و پرورش خواهد یافت که دانش آموزان نقش فعالی در فرایند یاددهی - یادگیری ایفاء کنند و صرفا گیرنده اطلاعات نباشد. اما روشهای تدریس بکار گرفته شده به گونه ای نیست که دانش آموزان نقش فعالی در فرایند تدریس ایفاء کنند.

از جمله نتایج دیگری که می توان از این تحقیق استنباط کرد، مربوط با کاربرد نظریه سرمایه فرهنگی در این تحقیق است. همچنین براساس نظریه سرمایه فرهنگی برای مناسب شدن وضعیت فرهنگ و اخلاق کار باید فضای عادت واره یا میدان فرهنگی جامعه تغییر کند تا از این طریق باعث تغییر در عادت واره های افراد جامعه

کاهش جراحات و صدمات انسانی، کاهش حوادث، افزایش رفاه و سلامتی، افزایش سطح بهداشت حرفه ای، افزایش ایمنی را به همراه دارد.

تمایل به یادگیری یکی دیگر از کاستی هایی بود که در کتاب های درسی دوره ابتدایی به چشم خورده است، در حالیکه تئوری های سازمان یادگیرنده به ما یاد آوری می کنند که افراد درون سازمان برای ارتقای توانایی کاری خود همیشه می بایست مایل به کسب دانش و مهارت جدید باشند. در درون دنیای در حال تحول، یادگیری مداوم و آموختن اساس بقا و اعتبار اجتماعی افراد است. بنابراین برای تحقق این امر، در این جهان مملو از تغییر و تحول افراد باید بتوانند در این زمینه آگاهی یابند و بتوانند مهارت دانش یادگیری را به کار برند. بدون داشتن چنین مهارتی افراد ممکن است فرصتهای حیاتی را در کار سازمانی از دست بدهند یا به انجام دادن اموری مجبور شوند. این امر با توانایی، اعتراض، تفکر انتقادی، داشتن اندیشه والا و دانش زمان برای انجام کار و کاربرد آن در شرایط جدید و ارتباط با دانش و آگاهی دیگران در مقابل است [۳۲].

سرانجام کاستی دیگر کتاب های درسی دوره آموزش ابتدایی مربوط به عدم توجه مناسب به مولفه انعطاف پذیری است. تغییرات تکنولوژی، تقاضاهای مشتریان برای کالاها و خدمات با کیفیت برتر، رقابت روز افزون جهانی نیروی کار تعلیم دیده و شایسته همه عواملی هستند که سازمانها را به سمت انعطاف پذیری بیشتر سازمان کاری سوق می دهند. به طور کلی، یکی از علل پایین بودن فرهنگ کار در بسیاری از سازمانها، غیر قابل انعطاف بودن آنهاست. این سازمانها نمی توانند تغییرات بازار را پیش بینی کرده و پاسخگو باشند و ظرفیتهای جدید در مورد نیروی کار، گسترش جدید، تکنولوژی و دیگر عوامل خارجی را نادیده می گیرند. سازمانهای غیر قابل انعطاف، فاقد ارتباطات افقی مناسب است که در نهایت فرهنگ کاری سازمان را تحت تاثیر قرار می دهد و باعث تضعیف آن خواهد شد.

علاو برتحلیل فوق الذکر برای رسیدن به یک تصویری جامع و روشن از چگونگی ترسیم مولفه های فرهنگ کار در کتب درسی دوره آموزش ابتدایی می توان به مقایسه اجمالی بین ضرایب اهمیت مقوله های تحقیق در کلیه صفحات دوره ابتدایی را در نمودار (۷)

عملی است، تا بدین ترتیب، ضمن یادگیری فرهنگ کار، تمایل به حضور و ایفای عملی آن را نیز کسب کند این امر جز از طریق استفاده معلمان از روشهای تدریس شاگرد محور میسر نمی شود [۳۹].

سرانجام با توجه به نتایج این تحقیق به محققان توصیه می شود به دلیل جایگاه بسیار مهم فرهنگ کار در جامعه، به بررسی زمینه های دیگر تاثیر گذار بر ارتقاء فرهنگ کار نظیر خانواده، رسانه گروهی و جامعه بپردازند. نکته دیگر اینکه همانطوریکه در تحلیل یافته های تحقیق بحث شد کاربست نظریه سرمایه فرهنگی در توجه به فرهنگ کار در نظام آموزش و پرورش نکته قابل تاملی است که نیاز به یک پژوهش مستقل دارد. همچنین توصیه می شود که مولفه های فرهنگ کار را در سایر دوره ها تحصیلی به ویژه در دوره دبیرستان بررسی کنند زیرا که در این دوره دانش آموزان آماده ورود به بازار کار می باشند. علاوه بر اینها برای رفع این نارسائی ها، برگزاری کارگاه آموزشی جهت آشنا نمودن معلمان با ابعاد مختلف تعلیم و تربیت و چگونگی پرورش آن در دانش آموزان و روشهای تدریس شاگرد محور برای تقویت و پرورش مولفه های فرهنگ کار یک امر ضروری به نظر می رسد.

۸. ملکی، حسن (۱۳۸۴): برنامه ریزی درسی (راهنمای عمل)، مشهد: انتشارات پیام اندیشه.

۹. شریعتمداری، علی (۱۳۷۷): تعلیم و تربیت اسلامی، تهران: انتشارات امیرکبیر.

۱۰. فاضلی، نعمت الله (۱۳۸۶): "مباحثه روشی برای تدریس در دانشگاه"، فصلنامه علوم اجتماعی دانشگاه علامه طباطبائی، شماره ۲۴، صفحات ۹۹-۶۱.

۱۱. جویس، بروس و دیگران (۱۳۸۴): الگوهای تدریس. ترجمه محمدرضا بهرنگی، تهران: کمال تربیت.

۱۲. منادی، مرتضی، «سخنرانی درباره تغییر رفتار اجتماعی از منظر روانشناسان فرهنگی»، سایت فکوهی، ۸۵/۱۱/۶. www.Fokouhi.Com

۱۳. بوردیو، پی (۱۳۸۰): نظریه کنش: دلایل عملی و انتخاب عقلانی، ترجمه مرتضی مردیها، تهران: نقش و نگار.

۱۴. معیدفر، سعید (۱۳۸۳): بررسی میزان اخلاق کاری در عوامل اجتماعی موثر بر آن در میان کارکنان ادارات دولتی استان تهران، تهران: دبیر خانه شورای انقلاب فرهنگی.

۱۵. سبحانی نژاد، مهدی و همایی، رضا (۱۳۸۴): «بررسی میزان توجه به نگرش فرهنگ کار در کتابهای درسی

شود و در نهایت باعث تغییر باورها، رفتارها و افکار و نگرش افراد نسبت به کار شود از این طریق فرهنگ و اخلاق کار در ایران بهبود یابد. اما یافته های تحقیق نشان داد که مولفه های فرهنگ کار به طور متعادل و جامع در کتب درسی دوره ابتدایی توجه نشده است. بوردیو معتقد است افراد دارای عادت واره های متفاوت هستند و از شناخت مختلفی برخوردار می باشند. در قبال فضاها و نهادها موضع گیری متفاوتی نیز خواهند داشت. با توجه به نکات ارائه شده دانش آموزان با عادت واره های گوناگونی در کلاس درس حضور دارند برای اینکه معلم بتواند تغییری در رفتار، باورها، طرز فکر دانش آموزان نسبت به مولفه های فرهنگ کار در دانش آموزان ایجاد کند یا بهبود ببخشد ابتدا باید عادت واره های آن را تغییر دهد. این امر استفاده از روشهای تدریس فعال و گوناگون را ضروری می سازد. اما یافته های تحقیق نشان داده معلمان از روشهای تدریسی استفاده می کردند که نمی تواند مولفه های فرهنگ کار را در دانش آموزان پرورش دهد. بنابراین بهترین شیوه برای پرورش مولفه های فرهنگ کار در دانش آموزان درگیر ساختن یادگیرنده با موقعیتهای

منابع

1. Miller, P. F., & Coady, W. T. (1984). Vocational ethics: Toward the development of an enabling work ethic. Springfield: Illinois State board of Education.
2. Meriac, J., T. Poling & D. Woehr (2009), Are there gender differences in work ethic? An examination of the measurement equivalence of the multidimensional work ethic profile. *Personality and Individual Differences*: 47: 209-213.
3. Yankelovich, D. & Immerwahr, J. (1984). Putting the work ethic to work. *Society*: 21(2): 58-76.
4. Hill, R & Petty, J. (1995), A New Look at Selected Employability Skills: A Factor Analysis of the Occupational Work Ethic. *Journal of Vocational Education Research*; Vol. 20, No. 4: 59-73.
5. معیدفر، سعید (۱۳۸۰): فرهنگ کار، تهران: وزارت کار و امور اجتماعی.
6. Secretary's Commission on Achieving Necessary Skills. (1991). What work requires of schools: A SCANS report for America 2000. Washington, DC: U.S. Department of Labor.
7. Friedman, T. L. (2005). The world is flat: A brief history of the twenty-first century. New York: Farrar, Straus, and Giroux.

۲۸. قربانی، محسن و رضایی، علیرضا (۱۳۷۲)؛ «کار و روان»، مجموعه مقالات سمینار تکامل فرهنگ کار، جلد اول، تهران: موسسه کار و تامین اجتماعی، صفحات ۱۶۱-۱۵۱.
۲۹. تصدیقی، محمدعلی (۱۳۸۶)؛ «نقش آموزش و پرورش در گسترش فرهنگ کارآفرینی»، مجموعه مقالات چهارمین همایش ملی فرهنگ کار، تهران: انتشارات جهاد دانشگاهی، ۱۴۵ صفحات - ۱۳۷.
۳۰. حاجی زاده میمندی، مسعود (۱۳۷۸)؛ جامعه شناسی کار، تهران: وزارت کار و امور اجتماعی.
۳۱. مدنی، سیدمسعود (۱۳۸۶)؛ «آموزش‌های شغلی و تخصصی و نقش آن در ارتقاء فرهنگ کار»، مجموعه مقالات چهارمین همایش ملی فرهنگ کار، تهران: انتشارات جهاد دانشگاهی، ۱۳ صفحات - ۱۲۷.
۳۲. صالحی عمران، ابراهیم (۱۳۸۸)؛ جامعه، کار و مشاغل. مروری بر مهارت‌های اشتغالزاد در بازار کار، تهران: سمت.
۳۳. ساعتچی، محمود (۱۳۷۰)؛ روانشناسی در کار، سازمان و مدیریت، تهران: مرکز آموزش مدیریت دولتی.
۳۴. نیازی، محسن و هنرآبادی، محمد (۱۳۸۶)؛ «آسیب‌شناسی فرهنگ کار در فرآیند جهانی شدن»، مجموعه مقالات چهارمین همایش ملی فرهنگ کار، تهران: انتشارات جهاد دانشگاهی، ۲۵۳ صفحات - ۲۴۳.
۳۵. صرامی، حسین (۱۳۷۲)؛ «آسیب‌شناسی کار»، مجموعه مقالات سمینار تکامل فرهنگ کار، جلد اول، تهران: موسسه کار و تامین اجتماعی، ۲۳ صفحات - ۲۰۸.
۳۶. جعفری، مصطفی و حبیبی، محمد (۱۳۸۱)؛ فرهنگ کار. مجله تدبیر؛ شماره ۷۳، ۱۲۵ صفحات - ۷۰.
۳۷. آذر، عادل (۱۳۸۰)؛ «بسط و توسعه روش آنتروپی شانون برای پردازش داده‌ها در تحلیل محتوی» تهران: فصلنامه علمی و پژوهشی علوم انسانی دانشگاه الزهراء (س)، سال یازدهم، شماره ۳۸-۳۷، صفحات ۱۷-۱.
۳۸. گال، مردیت، بورگ، والتر، گال، جویس (۱۳۸۳)؛ روش‌های تحقیق کمی و کیفی در علوم تربیتی و روان‌شناسی، ترجمه احمدرضا نصر و همکاران، تهران: سمت.
۳۹. سرمد، زهره و عباس حجازی (۱۳۸۴)؛ روش‌های تحقیق در علوم رفتاری، تهران: انتشارات سپهر.
۴۰. ابراهیم پور، جمشید (۱۳۸۴)؛ «بررسی هزینه‌های ناشی از حوادث کار در صنایع تولیدی»، مجله کار و جامعه، سال سیزدهم، شماره چهاردهم، صص ۶۰-۵۶.
- دوره راهنمایی کشور»، دانشور رفتار، سال ۱۲، شماره ۱۵ صفحات ۲۰-۱.
۱۶. سید اصفهانی، سیدمهدی (۱۳۷۵)؛ «فرهنگ و بهره‌وری»، مجموعه نظریه و مقالات سمینار فرهنگ کار و بهره‌وری، جلد دوم، اصفهان: سازمان تبلیغات اسلامی، صفحات ۸۷-۷۷.
۱۷. ابراهیمی مهر، محمد رضا (۱۳۷۵)؛ «بهره‌وری و عوامل موثر بر آن»، مجموعه مقالات دومین همایش ملی فرهنگ کار، اصفهان: سازمان تبلیغات اسلامی، صفحات ۱۳۹-۱۳۰.
۱۸. سلیمی، محمدحسین (۱۳۷۵)؛ «بهبودی، بهره‌وری و نوآوری»، مجموعه مقالات سمینار فرهنگ کار و بهره‌وری، جلد دوم، اصفهان: سازمان تبلیغات اسلامی، صفحات ۷۷-۷۲.
۱۹. کرمی، اژدر (۱۳۷۵)؛ «بهبود بهره‌وری از طریق کار گروهی موثر»، مجموعه نظریه و مقالات سمینار فرهنگ کار و بهره‌وری، جلد دوم، اصفهان: سازمان تبلیغات اسلامی، ۱ صفحات - ۹۷-۱۸۷.
۲۰. شفیع پور مطلق، فرهاد (۱۳۷۷)؛ خودکترلی و وجدان کار: پایان نامه کارشناسی ارشد دانشگاه آزاد خوراسگان.
۲۱. رضائیان، علی (۱۳۸۵)؛ مبانی مدیریت رفتار سازمانی، تهران: سمت.
22. Poole, V. A., & Zahn, D. K. (1993). Define and teach employability skills to guarantee student success. Clearing House: 67: 55-59.
23. Lovejoy, B. (2000). It's career and technical education. Techniques; Connecting Education and Careers: 75: 40-58.
24. National Business Education Association. (2001). National standards for business education. <http://www.nbea.org/htm>.
۲۵. تقوی، سیدرضا (۱۳۷۲)؛ «برخورد پیامبر اسلام با کار»، اولین سمینار تکامل فرهنگ کار، تهران: ۵۰ صفحات - ۳۹.
۲۶. احمدی، نصرت (۱۳۸۶)؛ «فرهنگ کار از دیدگاه اسلامی»، چهارمین همایش ملی فرهنگ کار، تهران: انتشارات جهاد دانشگاهی، ۳۹ صفحات - ۳۴.
۲۷. روستا، علی (۱۳۷۵)؛ «بررسی سه مورد اقدامات و تجربیات مدیران صنایع در جهت افزایش بهره‌وری در شرکت‌های ایرانی»، مجموعه نظریه و مقالات سمینار فرهنگ کار و بهره‌وری، جلد دوم، اصفهان: سازمان تبلیغات اسلامی، ۶ صفحات - ۵۱-۰.